

Javaslat

„Bánky Vilma filmcsillag életútja”

települési

értéktárba történő felvételéhez

Készítette:

Böndörné Jaksa Judit
(aláírás)

Böndörné Jaksa Judit

Jaksa János
(aláírás)

Jaksa János

Nagydorog, 2024. március

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:
2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Böndörné Jaksa Judit
Levelezési cím: 7044 Nagydorog, Damjanich u. 30.
Telefonszám: 0670/366-99-13
E-mail cím: bjjudit8@gmail.com

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése: **Bánky Vilma filmcsillag életútja**

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása:³

☐ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☐ épített környezet
☐ ipari és műszaki megoldások	☒ kulturális örökség	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus	

a szakterületi besorolás indokolása:

3. A nemzeti érték a magyarországi együtt élő népekhez, az államalkotó tényezőként elismert nemzetiségekhez kapcsolódó érték:

- ☐ igen
amely nemzetiség:⁴

☒ nem

4. A nemzeti érték fellelhetőségének helye:

Nagydorog, Magyarország; Hollywood, Amerikai Egyesült Államok

5. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik:

- ☒ települési ☐ tájegységi ☐ ágazati

amely értéktár neve:

6. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása, a megjelölt szakterületi kategória indokolása (amennyiben nemzetiséghez kapcsolódó érték, a nemzeti vonások, a nemzetihez való kötődés bemutatása):

Bánky Vilma 1898. január 9.-én született Nagydorogon (ld. 1. sz. melléklet). Édesapja Koncsics János tisztviselő, rendőrmester, édesanyja Ulbert Katalin színésznő. Bánky

³ Egy szakterületenkénti kategória megjelölése lehetséges.

⁴ Kérjük, jelölje és nevezze meg, amennyiben magyarországi együtt élő népekhez, az államalkotó tényezőként elismert nemzetiségekhez kapcsolódó az érték.

Vilma születése után néhány évvel a család felköltözik Budapestre, a Práter utcába. A kis Vilma az Egressy úti Polgári Iskola leányosztályában kezdte első, 4 éves tanulmányát. Az iskolában önképző kör működött, mely nagy hatással volt a kislányra. A polgári iskola elvégzése után a kereskedelmiben folytatta tanulmányait, majd tisztviselőként dolgozott. Egy napon elhatározta, hogy órákat vesz filmjátszásból, és beiratkozott a Bolváry Géza és Mattyasovszky Ilona által vezetett Star Filmiskolába. Itt szerzett színészi végzettséget. Ezután a Star Filmgyár némafilmet kezdett forgatni Tavaszi szerelem címmel, melyben Vilma is kapott egy picit szerepet, és ezzel elindult a lavina, és álmiai beteljesülni látszottak. Annyira felkeltette a szakértők érdeklődését, hogy németországi filmszerepre szerződtek. Somlay Artúr magántanítványának fogadta, hogy nála tanulhassa ki a színész mesterség minden részletét.

Ezt követően Berlinbe utazik, ám csak később, 1919-ben kap filmszerepet a híres magyar filmrendező, Balogh Béla filmjében, az Im letzten Augenblick-ben (Az utolsó pillanat). E filmszerep után hazajön, és szinte versengenek érte a filmgyárak. 1921-ben Max Linder partnereként játszik A szerelem bolondjában, és a Cirkusz királyában. Később leszerződik a Belvárosi Színházhoz, ám nagyrészt kint él, Berlinben.

1925-ben Magyarországon egy német némafilmet forgatott. Azokban a napokban érkezett Budapestre Samuel Goldwyn, aki azért járt Európában, mert néhány kiváló színészt akart átcsábítani az amerikai filmiparba. Bánky Vilma nevét és fényképekről az arcát is ismerte, ám az első személyes találkozásuk végképp meggyőzte, és leszerződtette a színésznőt. Az ifjú színésznő bemutatása a Magyar Rapszódia címet viselő reklám keretében kezdődött, melyet az első modern kori reklámhadjáratnak is tekinthetünk. Az amerikai hírnevet a kétkedőkre jól rácáfolva meghozta, hogy Rudolph Valentino (*A sejk fia*) és Ronald Colman partnere lehetett (*A sötét angyal*). Hamarosan a némafilm korszak egyik legismertebb filmszillaga, romantikus szerelmi történetek vonzó külsejű és szép arcú hölgyévé vált. 1927-ben a kevésbé ismert Rod La Rocque (1898-1969) amerikai színész felesége lett, aki mellett annak haláláig kitartott. Néhány fényképet bemutatunk filmszerepeiről (ld. 2., 3. és 4. számú mellékleteket).

Amikor házaspár hazalátogatott Magyarországra, óriási szenzációt keltett az itt-tartózkodásuk. A 5. sz. mellékletben látható fotón az akkori budapesti társasági élet krémje veszi körbe Vilmát. Karhatalmi segítséget kellett igénybe venni, hogy megfékezzék a rajongó tömeget. A Parlamentbe is meghívták őt és a szüleivel ekkor találkozott utoljára.

A hangosfilmek előretörésével párhuzamosan azonban csillaga leáldozott. Erős magyaros akcentussal beszélt az angolt, ezért lehetőséget ugyan kapott, de hangosfilmjeiben elvesztette az amerikai nézők érdeklődését. Ekkori filmjei már nem hozták meg a várt bevételt, és emiatt filmstúdiója bejelentette visszavonulását. Ezután még évekig szerepelt férjével a Broadway egyik színházában, utolsó szerepét 1933-ban játszotta. Filmjeinek listáját a 6. sz. melléklet tartalmazza.

A harmincas évektől már jobbára az üzleti élettel, ingatlanok adás-vételével foglalkozott és férje asszisztenseként tevékenykedett. Jótékonyági célból nonprofit alapítványt hozott létre, a *Bánky-La Rocque Foundation*-t, amely amatőr sportversenyektől kezdve a gyermekek és állatok támogatásáig sok mindennel foglalkozott. Hollywoodi háza egyfajta magyar kulturális centrumként működött. Szívesen fogadta az óceánon túlra vetődött honfitársait és lehetőségeihez mérten

segítette őket. Megfordult nála Molnár Ferenc, Bús-Fekete László és Lengyel Menyhért is. Képes arra a legnagyobb áldozatra, ami egy valaha sztárhelyzetben lévő színésznőtől egyedülálló, hogy teljes mértékben alárendelje magát az akkor még aktívan filmező, és kiemelt sztárhelyzetben lévő férj karrierjének. Bánky Vilma férje asszisztense lesz, la Rocque szerint nélkülözhetetlen társ a munkájában, egyeztet, időzít, tárgyal, kézben tartja a férj film körüli ügyeit.

Házasságukból nem született gyermek, de több mint egymillió dollárt adományoztak gyermekek oktatására. Bátyja fia Argentínába emigrált, vele és családjával tartott fenn levelező kapcsolatot.

Az 1950-es években női golfversenyeken tűnt fel játékosként, és komoly sporteredményeket ért el, ezzel ismét hírességként lehetett olvasni róla a bulvár lapokban. Szenvedélyes golfozóként még nyolcvanéves korábban is aktívan játszott. (ld. 7. sz. melléklet)

Férje halála után, 1969-től haláláig visszavonultan élt, és már nem vállalt szerepeket. Férje húgával, sógornőjével, Monique-kal tartott szorosabb kapcsolatot, és súlyos betegségekor a már szintén idős hölgy járt hozzá látogatóba. 1991. március 18-án, 90 éves korában hunyt el szívelégtelenségben egy hollywoodi kórházban. Hamvait, férjéhez hasonlóan, a tengerbe szórták.

7. Indokolás az értéktárba történő felvétel mellett:

Bánky Vilrát mélyről induló és magasra ívelő karrierje már önmagában is méltóvá tenné arra, hogy elfoglalja az őt megillető helyet a magyar filmtörténelem legnagyobb alakjai körében. Korának leghíresebb hollywoodi sztárjaival játszott együtt, minden lépését, megnyilvánulását élénk figyelem és hírverés kísérte. Ezt esetben nem tudhatjuk be egyszerűen a sok pénz, nagy apparátus igénybe vételével szervezett reklámkampánynak. Finom, elegáns megjelenése, az Egyesült Államokban egzotikusnak számító származása, kifejező művészi játéka megérdemelten emelte őt a legnagyobb mozisztárok közé. A siker és a csillogás sem feledtette el vele a származását, gyökereit. Megmaradt józan gondolkodású, két lábbal a földön álló feleségnek, háziasszonynak, aki nem engedett meg magának és a férjének önmagáért való, értelmetlen luxust. Magyar gyökereit élete végéig ápolta, és összeköttetéseit felhasználva, erejéhez mérten támogatta az anyaországból az Egyesült Államokba érkező művészeket.

Képes volt rugalmasan alkalmazkodni a korábbi világát alapjaiban megrengető, visszafordíthatatlan változáshoz, a némafilm eltűnéséhez. Sőt, ennél többet is tett: teljesen új irányt adott életének. A korábban rivaldafényben ragyogó dáma képes volt a háttérbe vonulni, és saját karrierálmait veszni hagyni, hogy férjét tudja támogatni a munkájában. Sőt mi több, saját jogán egy teljesen más szinten, a sport világában is jelentős, hosszú távú sikereket ért el. Tette mindezt lassan 100 évvel ezelőtt, amikor az olyan, manapság divatos kifejezéseknek, mint a reziliencia, a megküzdési stratégia vagy az élethosszig tartó tanulás, híre-hamva sem volt.

Méltán állíthatjuk Vilma életútját, személyiségének változását követendő mintaként a mai fiatalok és az idősebb korosztály elé is. Története ékes bizonyíték arra, hogy tehetséggel, szorgalommal, kitartással igen messzire lehet jutni, és hogy a

körülményeink zorddá válása ellenére is meg lehet mindig találni a kiutat, ha képesek és hajlandóak vagyunk alkalmazkodni a változásokhoz, és nem belesüllyedni az önsajnálatba.

Az Egyesült Államokban Vilma napjainkban is nagyobb ismertségnek és tiszteletnek örvend, mint hazánkban. Hollywoodi hírességként csillagot állítottak tiszteletére a Los Angeles-i sétányon, 1960. augusztus 2-án. (ld. 8. sz. melléklet) Nagy népszerűségét az is bizonyítja többek között, hogy a világhálón több száz fényképe található meg, többek között az alábbi oldalon:

<https://www.alamy.com/stock-photo/vilma-banky.html?sortBy=relevant>

Ennek oka többek között az a tény, hogy az előző rendszerben a külföldön sikeressé vált magyar származású tudósok, művészek nevét, életútját elhallgatták az itthon maradt lakosság előtt. Az idősebb nagydorogiak azonban nem feledték híressé vált földijüket. Szájról szájra járt Vilma története, és tudják azt is, hogy melyik házban élt nagydorogi lakosként (ld. 9. sz. melléklet).

A család sem feledkezett meg a gyökereiről, kb. 15 évvel ezelőtt Viktor fia és lánya, illetve unokája ellátogatott Nagydorogra. Ld. 10 sz. melléklet (a fotó jobb oldalán a pályázat társszerzője látható). A fotó abban az épületben készült, melynek telkén korábban Vilma szülőháza állt.

Az utóbbi időben kezd a személye egyre gyakrabban feltűnni a magyar nyomtatott sajtóban, illetve a közösségi médiában. Életútja települési értéktárba való felvételének kezdeményezésével szeretnénk mi is hozzájárulni személye, története és példája népszerűsítéséhez, a köztudatban való elterjesztéséhez.

Ezért kérjük a tisztelt Értéktár Bizottságot, hogy vegye fel Bánky Vilma élettörténetét a Nagydorogi Helyi Értéktárba.

8. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források):

Magyar Színházművészeti Lexikon – Akadémiai Kiadó, Bp., 1994.

Nagy Filmlexikon I. kötet. – Akadémiai Kiadó, Bp., 1971.

Hont-Staud: Színházi kislexikon – Gondolat Kiadó, Budapest, 1969.

dr. Németh Antal: Színészeti Lexikon – Győző Andor Kiadása, Budapest, 1930.

Sz. Gy.: Bánky Vilma IV/b o.t. – 1932. 4. Sz.

Váró Andor: Bánky Vilma Anita Loos „Paprika” című darabjában – Színházi Élet, 1930. 35. sz.

Heuman Károly: Bánky Vilma szülei nyilatkoznak... – Színházi Élet, 1930. 10. sz.

<http://pin-up.hu/magyar-pin-upok-az-multbol-1-banky-vilma-első-resz/>

https://www.imdb.com/name/nm0126566/?ref=nm_sr_srgs_0_tt_0_nm_8_q_B%25C3%25A1nky%2520

[Bánky Vilma pesti népszerűtlensége - 1928. március - Huszadik Század - Sajtócikkek a múlt századból \(huszadikszazad.hu\)](#)

<http://mek.niif.hu/02100/02139/html/sz02/179.html>
<https://www.noklapja.hu/hetilap/2023/06/13/banky-vilma-a-ma-mar-ismeretlen-elso-hollywoodi-magyar-csillag/>
<https://ma7.sk/kavezo/magyar-emlekek-nyomaban-banky-vilma-hollywood-usa>

9. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

III. MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja (ld. címlapon és a mellékletben szereplő fényképek, 2-7. sz. melléklet)
2. A Htv. 1. § (1) bekezdés m) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek
 - A Nők Lapja 2023. június 13-i számában „Bánky Vilma: a ma már ismeretlen első hollywoodi magyar csillag” című cikke:
<https://www.noklapja.hu/hetilap/2023/06/13/banky-vilma-a-ma-mar-ismeretlen-elso-hollywoodi-magyar-csillag/>
 - <https://www.alamy.com/stock-photo/vilma-banky.html?sortBy=relevant>
3. A javaslatban megadott adatok kezelésére, illetve a benyújtott teljes dokumentáció,
 - ideértve a csatolt dokumentumok, saját készítésű fényképek és filmek felhasználására is – vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat:

Jaksa János, a dokumentum társszerzője kijelentem, hogy a 9. és a 10. sz. mellékletben látható fotókat saját magam készítettem, és hozzájárulok azok más területen történő felhasználásához.

4. A nem saját készítésű dokumentumok szerepeltetése esetén az adott dokumentum tulajdonosának hozzájáruló nyilatkozata a szabad felhasználásról.

1. sz. melléklet Bánky Vilma születési anyakönyvi kivonata

478

I. szám.

Kelt: Nagy-Dorogh —————

1900 (ezer kilencszáz) ————— évi
 január hó 11. (tizenegyedik) ————— napján
 Megjelent az alulírott anyakönyvvezető ————— előtt
 Korcsics Dániel —————
 a kinek állása (foglalkozása): kovács-mester —————
 157.996-1922 B. L. 12/1922
 jmn. 3

lakóhelye: Nagy-Dorogh, 281. szám —————
 s a ki az alulírott anyakönyvvezetőnek személynél és ismerőse —————

és bejelentette a következő születést:

családi és utóneve: Korcsics Dániel —————

A férjhez alya

vallása: evangélikus-református —————
 állása (foglalkozása): kovács-mester —————

lakóhelye: Nagy-Dorogh, 281. szám —————
 születéshelye: Nagy-Dorogh —————
 életkora: 27 (huszonhét) ————— éves.
 családi és utóneve: Albert Fialalin —————

Az anya

vallása: római-katholikus —————
 állása (foglalkozása): háztartásbeli —————

lakóhelye: Nagy-Dorogh —————
 születéshelye: Nagy-Dorogh —————
 életkora: 20 (két) ————— éves.
 helye: Nagy-Dorogh —————

A születés

ideje: 1901 (ezer kilencszázegy) —————
 évi január hó 9. (kilencedik) —————
 napjának délelőtt 9 (kilenc) ————— órája.

A gyermek

neme: leány; vallása: római-katholikus —————
 utóneve: Vilma —————

Megjegyzés: —————

Tanfűváltó

2. sz. melléklet

Első filmszerepe a "Tavaszi szerelem" című némafilmben 1917-ben.

3. sz. melléklet

Első külföldi forgatás: 1919. Berlin, „Az utolsó pillanat”-ban, Balogh Béla rendezésben

4. sz. melléklet Jelenet A sejk fia c. filmből

5. sz. melléklet

Vilma látogatása Magyarországon

Forrás: www.szineszkonyvtar.hu

6. sz. melléklet:

Filmek listája:

- A lázadó (*The Rebel*) (1933)
- Az asszony, akit szeretek (*A Lady to Love*) (1930)
- This Is Heaven (1929)
- The Awakening (1928)
- Két szerelmes (*Two Lovers*) (1928)
- Die Dame von Paris (1927)
- Bűvös láng (*The Magic Flame*) (1927)
- A szerelem éjszakája (*The Night of Love*) (1927)
- Barbara Worth győzelme (*The Winning of Barbara Worth*) (1926)
- A sejk fia (1926)
- Soll man heiraten? (1925)
- A fekete sas (1925)
- A sötét angyal (*The Dark Angel*) (1925)
- Hotel Potemkin (1924)
- A szép kaland (*Das Schöne Abenteuer*) (1924)
- A tiltott ország (*Das Verbotene Land*) (1924)
- Der Zirkuskönig (1924)
- Die Letzte Stunde (1924)
- Az arckép (*Das Bildnis*) (1924)
- A halott szerelme (1922)
- Kauft Mariett-Aktien (1922)
- A boldogság mostohagyermekai (*Schattenkinder des Glücks*) (1922)
- Galathea (1921)
- Veszélyben a pokol (1921)
- Tavaszi szerelem (1920)
- Im Letzten Augenblick (1919)

7. sz. melléklet

Idősebb korában, golfozás közben

8 sz. melléklet

Vilma csillaga a Walk of Fame-en, a hollywoodi hírességek sétányán

Forrás: <https://ma7.sk/kavezo/magyar-emlekek-nyomaban-banky-vilma-hollywood-usa>

9. sz. melléklet

Vilma szülőháza (a fotó 1982-ben készült, az épület azóta lebontásra került)

(Saját fotó)

10. sz. melléklet

A leszármazottak látogatása Nagydorogon. A bal oldalon Vilma bátyjának fia és lánya

(Saját fotó)